

דפים ח – ט (ז)

טו. א. מהם פרטי דיני מעוברת ומינקת שראו דם, לענין טומאתן למפרע?
ב. היתה מעוברת והגיע עת וסתה ולא בדקה, מה דינה?

א. המעוברת והמינקת שראו דם; אמר רבי אליעזר: דיין שעתן. איזוהי מעוברת – משיוכר עוברת. וכמה הכרת העובר – שלשה חדשים (סומכוס בשם ר"מ). מניקה – (משנולד) עד שתגמול את בנה. רבי יוסי אומר: מעוברת ומינקת שעברו עליהן שלש עונות ולא ראו – דיין שעתן (אבל לא מקודם לכן).
[לדברי רבי יוסי שצריך שלשה עונות שלא ראתה, ימי עיבורה וימי מניקותה מצטרפים לשלשה, כגון שנתעברה בתוך ימי מניקותה, אם לא ראתה בין הכל שלש עונות – הריהי בחזקת מסולקת. וכן מעוברת שילדה [לידה יבשה, ואולי אפילו כשראתה דם בלידה] ולא ראתה דם נידות שלש עונות בין הכל – כשתראה דיה שעתה. עפ"י גמרא י: וע"ע להלן לו].

א. יש מפרשים שלרבי יוסי צריך תשעים יום דוקא, ולתנא קמא אף חדשים חסרים במנין (עפ"י תוי"ט ועוד). לרבי יוסי, דוקא אם לא ראתה דם באותם ימים, שלא כת"ק (ע' רע"ב, ב"י ומשנה אחרונה).

ב. הרמב"ם (איסור"ב ט, ד; מטמאי משכב ומושב ה, א) פסק כחכמים שמעוברת [שהוכר עוברת] ומניקה דיין שעתן אעפ"י שלא פסקו מלראות (וכ"פ בתוס' הרא"ש ז: וע' גם בהגר"א קפט סקנ"ג). ויש פוסקים כרבי יוסי (ע' בעלי הגפוש שער תיקון הוסתות, ומובאת דעה זו במאירי ועוד).

ג. מבואר מפרש"י שגם אשה היולדת לשבעה, דינה כרוב נשים שעד שלשה חדשים מטמאה למפרע. ויש חולקים (עמהרש"א בשם הרא"ם. וע"ע באריכות בספר פתח עינים).

היתה בחזקת מעוברת וראתה דם ואחר כך הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא – הריהי בחזקתה ודיה שעתה [אעפ"י שלענין דינים אחרים אין זו 'לידה', אבל בטומאה למפרע שעיקרה מדרבנן הקלו (רב פפי) או מפני שעכ"פ כיון שראשה ואבריה כבדים עליה, הריהי בחזקת מסולקת דמים (רב פפא)].
לסברת רב פפי, דוקא כששאלה קודם שהפילה רוח והורו לה לטהר, כשהפילה אין מחזירים הדין משום שהקלו בטומאה למפרע, אבל לסברת רב פפא גם אם לא שאלה אינה מטמאת למפרע (עפ"י ריטב"א [וכתב שרב פפא לא נחלק על סברת רב פפי אלא מוסף. ומפשט דברי הרמב"ן להלן ט: אין נראה כן]. ומפשטות פרש"י נראה שגם לרב פפי הדין כן, כי לענין טומאה למפרע לידת רוח כלידת ולד).
ראתה דם ולאחר מכן (בסמוך) הוכר עוברת – מטמאה מעת לעת, כי בשעה שראתה עדיין אין ראשה ואבריה כבדים עליה (וכן פשט רבי זירא לרבי ידמיה את ספקו).

מניקה; לדברי רבי מאיר, כל שמניקה בפועל – דיה שעתה, ואפילו עד ארבע וחמש שנים, כי הדם נעכר ונעשה חלב, אבל כשאינה מניקה בפועל כגון שמת הבן או נתנתו למינקת או גמלתו – אם ראתה דם טמאה למפרע, אפילו בתוך כ"ד חדש. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים: בין שמניקה בפועל בין שלא מניקה, עד כ"ד חדש דיה שעתה [ולרבי יוסי, דוקא לאחר שעברו שלש עונות שלא ראתה, כנזכר לעיל], מפני שאבריה מתפרקים לאחר הלידה ואין נפשה חוזרת עד כ"ד חדש. לאחר כ"ד חדש טמאה למפרע.

א. להלכה, מיום הלידה ועד כ"ד חדש דיה שעתה, בין שמניקה בין שאינה מניקה (רמב"ם מטמאי משכב ומושב ה, א).

ב. עברו ימי העיבור או ההנקה, כתבו ראשונים שכשתראה בפעם הראשונה הריהי טמאה למפרע (עפ"י בעלי הנפש שער הוסתות [וע"ש בהשגות הרז"ה]; תורת הבית הארוך ז, ג).
 ג. לדעת הרמב"ן (יא:) אשה קובעת וסת בימי מניקותה. והביא מהראב"ד שהיה אומר שאינה קובעת בימי עיבורה ובימי מניקותה. וכן נפסק בשלחן ערוך (קפט, לג), ואעפ"י שאינה קובעת אבל חוששת היא לראיה כמו שחוששת לוסת שאינה קבועה (שם).
 ד. בזמננו הרבה מניקות רואות דם ויש להן וסת, ושאין מניקות כמעט כולן רואות. ועל כן צריכות לחוש לקביעות וסת, אבל כל זמן שלא ראתה עדיין במניקותה – נראה שאין לחוש, אבל כשראתה אפילו פעם אחת – יש לה לחוש ולבדוק בזמן הוסת [אם היה לה וסת קבוע] או ביום שלשים (עפ"י אג"מ יו"ד ח"ג נב, א וח"ד יז, ב. וע"ש סי' יד עמ' קעט. וע"ע אבני נזר יו"ד רלח). וכשראתה בימי מניקותה מידי חדש בחדשו, כעבור כ"ד חדש אינה צריכה לחשוש לוסתה הקודם להנקה אלא בטל הוסת הראשון על ידי קביעותה בחדשי ההנקה (שבט הלוי ח"ח קצח).

ב. אפילו למאן דאמר וסתות דאוריתא, ואשה שהגיע עת וסתה ולא בדקה – מחזיקים אותה כטמאה, אעפ"י כ אם היתה מעוברת טהורה, שהואיל ודמיה מסולקים אינה צריכה בדיקה.
 א. לדעת הראב"ד מדובר רק לענין דיעבד כשלא בדקה – טהורה, אבל לכתחילה צריכה בדיקה (ראב"ד. וכ"מ ברמב"ם משכב ומושב ד, ו). ויש חולקים וסוברים שאף לטהרות לכתחילה אינה צריכה בדיקה (ריטב"א ור"ן וכן נקט הרשב"א לעיקר, גם הביא כן מהתוס'. ועתוס' ד: ד"ה כל ולהלן יא: ד"ה ומשמשת).
 ב. יש אומרים שכיון שכיום כמעט כל הנשים אינן רואות דם נידות מתחילת הריון, אפילו בתוך שלשה חדשים אינן אסורות ללא בדיקה (כן נקט באגרות משה מעיקר הדין, אלא שלכתחילה יש לה לבדוק כשאפשר). ויש חולקים (עפ"י שבט הלוי ועוד).

דף ט

טז. א. איזוהי זקנה שאמרו שאם ראתה דם דיה שעתה?
 ב. אשה שכמה עונות לא ראתה דם ואחר כך ראתה, מה דינה לענין טומאה למפרע?
 א. איזוהי זקנה לענין טומאה למפרע – כל שעברו עליה שלש עונות [בינוניות, של שלשים יום. ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה] סמוך לזקנתה ולא ראתה דם.
 יש אומרים שלא אמרו עונה בינונית אלא אם אין לה וסת אחרת, אבל אם קבוע לה וסת, הולכים אחר עונות שלה (מובא במאירי. וע' חו"ד קפט, כ).
 מהו 'סמוך לזקנתה' – אמר רב יהודה: כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא. רבי שמעון (בן לקיש) אומר: כל שקוראים לה אמא אמא (בשל זקנתה) ואינה בושה (פרשו בירושלמי: שראויה לקרותה אמא ואינה בושה). ונחלקו רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק אם 'כל שאינה מקפדת' או 'כל שאינה בושה' [והוא שיעור מאוחר יותר, כי יש בושה ואינה מקפדת].
 א. פסק הרמב"ם (מטמאי משכב ומושב ד, א): איזו היא סמוך לזקנתה – כל שחברותיה קוראות לה 'זקנה' בפניה ואינה מקפדת [פסק כרבי שמעון שכן סוברים ר' זירא ור"ש בר יצחק. ובמחלוקתם פסק כדעת המיקל בדרבנן. כס"מ].

ב. יש סוברים שלדעת רבי אליעזר, הזקנה דיה שעתה אפילו לא פסקה מלראות שלש עונות (עמהרש"א יא: פתחי נדה ורש"ש ז:).

זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה ושוב עברו שלש עונות וראתה, וכן בשלישית – מטמאה למפרע. ואם כיוונה ראיותיה בהפסקות שוות, כגון שראתה שלש פעמים כל תשעים יום – באנו למחלוקת חכמים ורבי דוסא באשה שיש לה וסת, האם דיה שעתה או מטמאה למפרע.

מדברי הרמב"ם (שם) נראה שפסק [וכך כנראה היתה גרסתו בגמרא. כס"מ. ובלקוטי הלכות תמה על כך] שכבר בפעם השניה שראתה – מטמאה למפרע, כפשט המשנה (ויש סוברים שאין כן כוונת הרמב"ם. ע' מעיל שמואל).

ואילו התוס' מחלקים; אם ראתה פעם שניה בסוף שלשים – מטמאה למפרע, ואם לאחר ג' עונות דיה שעתה עד שתראה כן פעם שלישית. ויש סוברים שאפילו ראתה פעם שניה בסוף שלשים אינה מטמאה למפרע, ולא אמרו במשנה שבראיה שניה חוששת אלא בבתולה ולא בזקנה (עפ"י רמב"ן). ועוד נחלקו הראשונים האם לדעת רשב"ג חוששת למפרע רק בראיה הרביעית, אם לא (ערשב"א; תוס' י:).

ב. כנזכר למעלה, לדברי רבי אלעזר כל אשה שעברו עליה שלש עונות – דיה שעתה. ומבואר בבירייתא שגם חכמים החולקים, מודים לדבריו שבשעת הדחק כגון בשני בצורת או כשיש הפסד לטהרות הרבה – אין מטמאים למפרע.

א. אפילו בלא הפסד מרובה, כדאי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק בדיעבד, כגון שהמורה הורה כר"א ובינתים הלך הנשאל למקום מרוחק וכד' (עפ"י תוס' ו: במעשה דרבי. ורש"י לא פירש כן, וע' גם בשו"ת הרשב"א רנ"ג ובב"ח סוף יו"ד). אבל בלאו הכי, יש להורות כחכמים (עפ"י פיה"מ להרמב"ם, וכ"מ מסתימת דבריו בחיבורו; תורא"ש ו: ועוד).

ב. כשתראה פעם שניה בעונתה לאחר שלש עונות שלא ראתה – מטמאה מעת לעת גם לרבי אליעזר. אבל לא ראתה בעונה אלא הפסיקה שלש עונות ושוב ראתה – דיה שעתה, ואולם בפעם השלישית שהפסיקה וראתה – הרי החזקה לדמים וזהו וסתה, הלכך מטמאה למפרע. ולרשב"ג – בפעם הרביעית (עפ"י רש"י י: ד"ה מאי).

ג. כתבו אחרונים (בבאור דברי הטור) שמודים חכמים באשה שיש לה וסת קבועה, ועברו עליה שלש פעמים בלא ראיה בזמן הוסת – שוב אינה חוששת כלל שמא תראה בוסתה, אם משום שלא החמירו חכמים אלא לענין טהרות (מעדני מלך) או משום שלא אסרו אלא באשה שכבר ראתה דם והנידון הוא מתי יצא, אבל לענין חשש שמא תראה – מודים חכמים שאין לחוש (עפ"י סדרי טהרה קפט, כ).

ע"ש שהוא הדין בוסת קצרה כגון של עשרים יום, אם שלש פעמים לא ראתה אינה חוששת. ואולם לענין טומאה למפרע כתב בחו"ד (קפט, כ) שאף ר"א מודה בזה ולא התיר אלא בשלש עונות של שלשים יום, ואם נקיים את שתי ההלכות יחדו הרי מוכח שאף לר"א יש הבדל בין הנידונים. ואולם במאירי מובאת דעה שכשאמרו שלש עונות בינוניות באשה שאין לה וסת אחרת, אבל אם יש לה הולכים אחר עונות שלה (וכ"ה במהרש"א י: וע"ש בהגהות רד"ל).

ד. יולדת היושבת על דם טוהר, גם אם פסקה שלש עונות, אינה נחשבת זו הפסקה לימי טומאה שלאחר מכן (עפ"י תוס' יא: ד"ה אפילו).